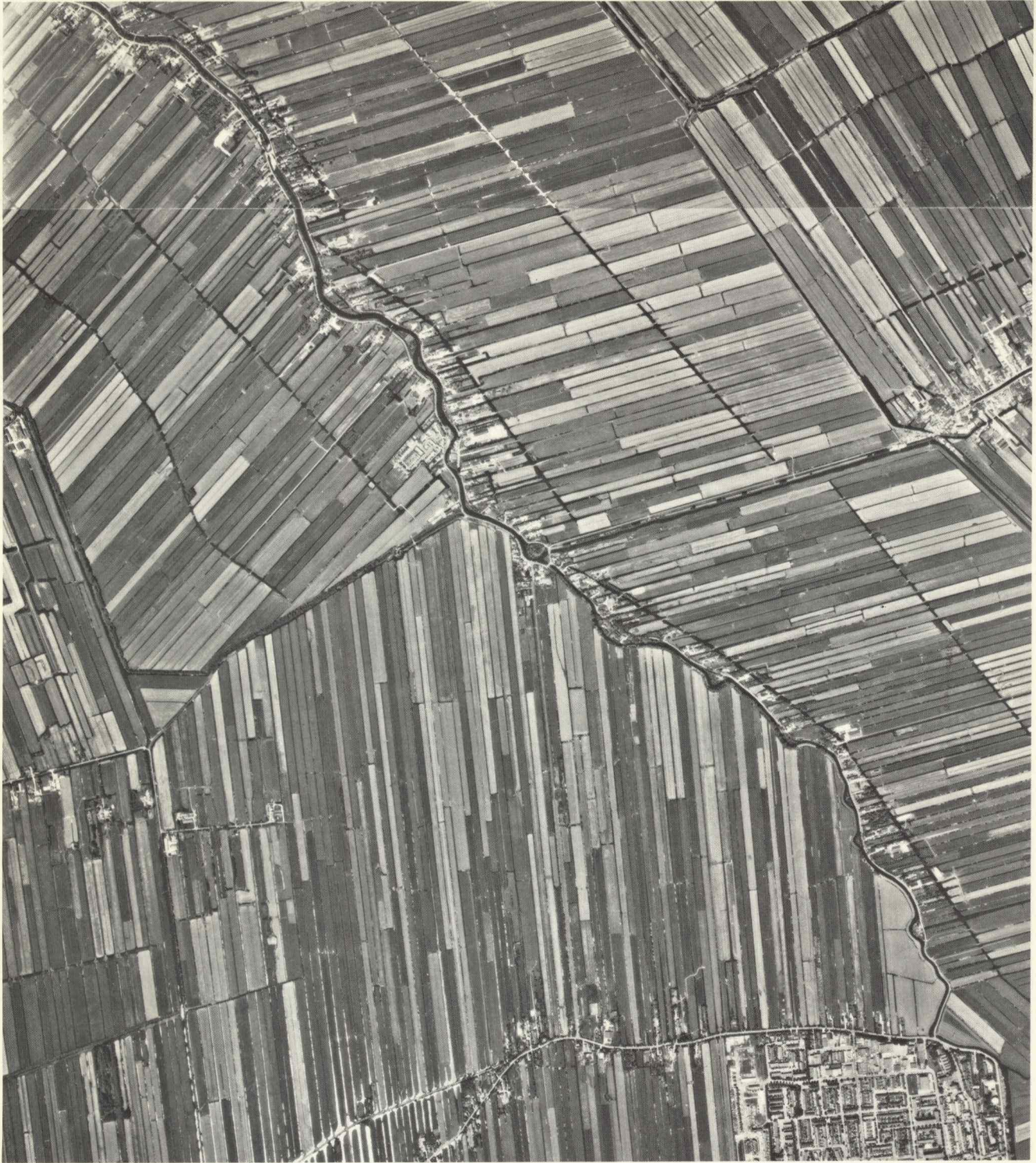

ID-1636
C-2
6-03-1992

1.110519073003

VLIST
gemeente Vlist

BESCHERMDE STADS- EN DORPSGEZICHTEN

BESCHERMDE STADS- EN DORPSGEZICHTEN

INGEVOLGE ARTIKEL 20 VAN DE MONUMENTENWET

VLIST gemeente Vlist

Toelichting bij het besluit tot uitbreiding van het beschermde dorpsgezicht Vlist.

Het te beschermen dorpsgezicht omvat het op bijgevoegde kaart (Rijksdienst voor de Monumentenzorg, tekeningnummer 105b) door een stippellijn omgrensde gebied.

Publikatie van de **Rijksdienst voor de Monumentenzorg**.

Maart 1987.

Inleiding

Het dorp Vlist is gelegen tussen Schoonhoven en Haastrecht aan het veenriviertje met dezelfde naam op de grens tussen de Krimpenerwaard en de Lopikerwaard. De gelijknamige gemeente omvatte tot voor kort de polders Westzijde, Oostzijde en Bonrepas. Sinds 1985 behoren daartoe ook de voormalige gemeenten Haastrecht en Stolwijk.

De bebouwing van deze uitgesproken agrarische nederzetting strekt zich voornamelijk uit langs het riviertje. Van enige kernvorming is in het verleden nooit sprake geweest, maar sinds enkele decennia is er ten noorden van de Visserskade, centraal in het dorp, een zeer bescheiden centrum ontstaan. Het historische dorpsbeeld wordt dan ook volledig bepaald door de veelal monumentale boerderijen langs de Oost en West Vlisterdijk, op hun smalle, diep landinwaarts strekkende kavels. In Bonrepas zijn de boerderijen alleen aan de oostzijde van de Vlist gelegen. De Vlist vormt hier de grens met de gemeente Bergambacht.

Het dorp Vlist is een bijzonder gaaf voorbeeld van de nederzettingvorm, welke is ontstaan uit de wijze van ontginnen in de Middeleeuwen in een groot deel van het Hollands-Utrechtse veengebied en die nog steeds het cultuurlandschap in dit deel van het land in sterke mate bepaalt. Het werd om die reden reeds in 1969 gedeeltelijk als beschermd dorpsgezicht aangewezen. De aanwijzing van Vlist als beschermd dorpsgezicht was en is met name gericht op het behoud van de ruimtelijke structuur van het dorp in samenhang met de nog aanwezige historische bebouwing en de sterk naar voren tredende ruimtelijk-functionele relatie met het open buitengebied. Naar de huidige inzichten doet de omgrenzing van het reeds aangewezen gedeelte van het dorp echter onvoldoende recht aan de in een ruimer gebied aanwezige en ook als zodanig herkenbare cultuur-historische waarde. Bonrepas vormt van oudsher een structurele eenheid met Vlist. Het heeft dezelfde kenmerken die ook Vlist typeren. Om deze redenen wordt thans voorgesteld, het beschermde dorpsgezicht Vlist uit te breiden met Bonrepas. Bij de bestemmingsplanontwikkeling in de jaren zeventig is daarmee reeds rekening gehouden.

Ontstaan en ontwikkeling

De natuurlijke gesteldheid van het Hollands-Utrechtse veengebied ten tijde van het ontstaan van de huidige nederzetting is van grote invloed geweest op de tegenwoordige ruimtelijke structuur. Het landschap werd gekenmerkt door uitgestrekte veenmoerassen, omsloten door

rivieren (in deze streek de Hollandse IJssel in het noorden en de Lek in het zuiden) waarlangs zwak ontwikkelde, hoofdzakelijk uit klei opgebouwde oeverwallen lagen. De grote veenmoerassen zijn vanaf circa 2300 voor Christus, na verzoeting van het milieu ten gevolge van de vorming van een gesloten kustwal die de invloed van de Noordzee sterk beperkte, ontstaan. Wel hebben in de daarop volgende periode, tot diep in de Middeleeuwen, grote inbraken van de zee plaatsgevonden. Hierdoor werd door het opgestuwde rivierwater langs de Hollandse IJssel en de Lek het veen plaatselijk door klei afgedekt. Ook aan beide zijden van de Vlist is op deze manier een vrij breed doch dun kleidek afgezet.

Het landschap ten tijde van de ontginning (11de en 12de eeuw) zal nauwelijks begaanbaar en moeilijk toegankelijk zijn geweest door de waterhoudende veengrond. Om het land in cultuur te kunnen brengen moest er dus allereerst een stevige uitgangspositie gevonden worden. Hiervoor dienden meestal de oeverwallen van een bestaande rivier. Bij de ontginning werden vervolgens, niet al te ver van elkaar, evenwijdige ontwateringssloten gegraven, loodrecht op de rivier gericht, teneinde een optimale afwatering te verkrijgen. De ontwateringssloten functioneerden tevens als kavelscheidingen. Iedere op deze manier ontstane strook land (kavel) behoort, althans in oorsprong, tot één bepaalde boerderij. Op deze wijze ontstonden in de veengebieden de zo karakteristieke langgerekte nederzettingen.

De ontginning beperkte zich aanvankelijk tot een strook van een bepaalde diepte, waarvan de voorlopige eindgrens werd gevormd door een min of meer evenwijdig aan de ontginningsbasis lopend dijkje of kade en een wetering aan de nog onontgonnen zijde. Zo beschermde men het ontgonnen gebied tegen het toestromende water uit de nog onontgonnen woeste gebieden, dat via de wetering zijdelings op bepaalde punten in de rivier werd geloosd.

Door de ontwatering trad een proces van klink en oxydatie van het veen op, waardoor een aanmerkelijke bodemdaling plaatsvond. Hierdoor kwam de veenakker aanzienlijk lager te liggen met als gevolg dat er op den duur ernstige wateroverlast ontstond. De bodemdaling en de daaruit voortvloeiende hogere grondwaterstand leidde tot de omzetting van akker in grasland. Zo ontstond voortdurend de behoefte aan nieuw akkerland en schoof het cultuurland, middels de hiervoor genoemde wijze, steeds verder het veen in.

Aanvankelijk was dit zogeheten 'opstrekrecht' onbeperkt (11de en begin 12de eeuw). Hierdoor konden soms zeer diepe dorpsgebieden ontstaan, waarvan de eindgrens pas werd vastgelegd als op andere ontginningen werd gestoten. Het betreft hier in hoofdzaak ontginningen aan de randen van de vengebieden, uitgaande van de oeverwallen van de grote rivieren.

Sedert de regulering van de openlegging van de veenwildernis door de overheid (de graaf van Holland en de bisschop van Utrecht), 12de, begin 13de eeuw, werd aan het te ontginnen gebied een maximum gesteld. Naast de breedte werd ook de lengte van te voren vastgesteld. Het uitgegeven gebied werd verdeeld in stroken van gelijke breedte, die zich over de gehele diepte van het ontginningsblok uitstrekten. Elke kolonist kreeg vervolgens zo'n strook ter ontginning toegewezen. Deze kleinste ontginningseenheden, die meestal een breedte van 30 roeden (circa 110 meter) hadden en een lengte van zes voorling (circa 1250 meter), werden hoeven genoemd. Kennelijk waren deze hoeven groot genoeg voor de ontginning om in zijn levensonderhoud te voorzien.

Deze uitgifte van de landsheerlijke wildernis werd in het Hollands-Utrechtse veengebied gewoonlijk aangeduid met de term 'coop'. In navolging hiervan worden zulke ontginningseenheden 'copen' genoemd. De cope-ontginningen zijn dus veelal jonger dan de vrije-opstrek-ontginningen. Tevens liggen ze meestal centraler in de voormalige veenwildernis.

Vlist is een typische representant van de zojuist besproken cope-ontginningen. Als ontginningsbasis diende het riviertje de Vlist, dat zijn oorsprong vond ten noordoosten van de stad Schoonhoven op een plek waar de grondwaterstroom van de Lek (kwelwater) aan de oppervlakte trad. Het stroomde noordwaarts richting Haastrecht, alwaar het in de Hollandse IJssel uitmondde. Het riviertje wordt gekenmerkt door vele bochten, grillige verwijdingen en versmallingen en kleine eilandjes.

Vanuit de door opslibbing wat hogere oevers is de ontginning ter hand genomen. Waarschijnlijk startte de ontginning bezuiden Haastrecht. Het is namelijk opvallend, dat op het punt, waar de grens van Vlist-Westzijde precies aansluit op de meest zuidelijke punt van de aan de overzijde van de Vlist gelegen Grote Hofkamp van Haastrecht (tegenwoordig de Hoge Boezem geheten), de kavels van Vlist-Westzijde nagenoeg loodrecht op de Vlist staan (zie Topographische en Militaire Kaart uit circa 1850 in de bijlage). Hier zijn kennelijk de eerste hoeven uitgeme-

ten. Met het uitzetten van de hoeven aan de westkant van de Vlist moet tegelijkertijd een aanvang zijn gemaakt met het uitzetten van de hoeven aan de oostzijde. Hier konden de kavels niet zo mooi loodrecht op het riviertje worden geprojecteerd omdat de ontginningen Groot en Klein Keulevaart onder Haastrecht al een vrij diepe achtergrens hadden bereikt. Er zat niets anders op dan zich aan te passen aan het reeds bestaande stramien. Aan de westzijde van de Vlist had Haastrecht de tegenwoordige achtergrens dus nog niet bereikt. De ontginningen West- en Oostzijde telden oorspronkelijk 48 hoeven, waarbij aan elk ontginningsgebied precies 24 hoeven werden toebedeeld. Een onderbouwing van de aanname dat de gebieden gelijktijdig in cultuur zijn gebracht.

De verkaveling van Bonrepas sluit aan bij die van Vlist-Oostzijde zodat aannemelijk is dat dit gebied in aansluiting daarop is ontgonnen. De zuidelijke grens van de verkaveling in Bonrepas sluit aan op het punt waar de vergraven bovenloop van de Vlist (de Vorne) overgaat in de natuurlijke bedding van dit riviertje. Vanaf Vlist-Oostzijde tot aan dit punt konden 18 hoeven uitgezet worden. Dat hier geen sprake is van een tweezijdige ontginning (ook nog naar het westen) komt waarschijnlijk, doordat de ontginning van het naburige Bergambacht al zo ver naar het noorden was gevorderd.

Uit het kaartbeeld van de Topografische en Militaire Kaart valt af te leiden, dat de eindgrens van Vlist-Oostzijde en Bonrepas bepalend is geweest voor de verkavelingsrichting van het aangrenzende Polsbroek. Deze nederzetting is dus jonger dan de ontginningen langs de Vlist. Daar Polsbroek al in 1155 in de bronnen verschijnt is het aannemelijk dat de nederzetting Vlist/Bonrepas dateert uit de eerste helft van de 12de eeuw.

Zoals hiervoor reeds vermeld werd bij cope-ontginningen het dorpsgebied in één keer vastgelegd. Zo ook dus in Vlist en Bonrepas. De boerderijen lagen over de gehele lengte van de nederzetting uitgestrekt, elk aan het begin van hun eigen kavel. In totaal moeten er in de beginsituatie dus 48 (Vlist Oost- en Westzijde) plus 18 (Bonrepas) is 66 boerderijen hebben gestaan op 66 corresponderende kavels. Deze bebouwingsdichtheid daalde in de loop der volgende eeuwen (in 1514 werden er 39 huizen geteld) om daarna weer te stijgen en eeuwenlang stabiel te blijven (in 1632: 53, 1732 eveneens 53 en in 1830 circa 50). Na de eeuwwisseling is het aantal huizen weer toegenomen tot circa 120 (de bebouwing in de kern, de nieuwbouw, niet meegerekend). Deze toename is deels het gevolg van niet-agrarische

bebouwing, die tussen de boerderijen is verschenen, en deels vanwege de verdichting van de oorspronkelijke structuur waardoor meerdere panden op één kavel konden komen te staan.

Het aantal percelen is eveneens sterk toegenomen, doordat de kavels zowel in de lengte als in de breedte opgesplitst werden. Deze veranderingen kunnen voornamelijk toegeschreven worden aan bezits- en gebruiksversnippering, die in de loop der eeuwen is opgetreden. Dit beeld komt overeen met hetgeen ook elders in dit deel van het land is geconstateerd. De oorspronkelijke verkavelingsstructuur is hierdoor evenwel niet wezenlijk veranderd.

Een duidelijke kern heeft er in Vlist nooit bestaan. Een zeldzaamheid voor een zelfstandig dorpsgebied. De voornaamste reden hiervan is waarschijnlijk, dat Vlist, Bonrepas en Polsbroek in de Middeleeuwen te zamen één parochie vormden en dat de kerk in Polsbroek stond. De kerk fungeerde doorgaans als attractiepunt waaromheen enige verdichting in de bebouwing ontstond.

Door de voortdurende ontwatering klonk het veen steeds verder in, zodat op den duur natuurlijke ontwatering onmogelijk werd. Sinds de 15de eeuw moest men met behulp van molens (de huidige molen van Bonrepas dateert uit 1600) het water lozen. Vanwege deze ontwikkelingen ligt de niet ingeklonken kleiige oeverwal van de Vlist met de oude dorpsbebouwing tegenwoordig ruim een meter boven het omringende gebied.

De hierboven geschetste situatie is voor het eerst gedetailleerd in kaart gebracht op het Kadastrale Minuutplan uit omstreeks 1830. De oorspronkelijke structuur komt hierop goed naar voren. De kaart laat zien, dat zich tot op heden binnen het gebied in kwestie, behoudens enige geringe plaatselijke verdichting van de bebouwing en de verkaveling en de toevoeging van een kleinschalig woonwijkje in de jaren vijftig, geen noemenswaardige wijzigingen in de ruimtelijke structuur hebben voorgedaan.

Huidig ruimtelijk karakter

De huidige ruimtelijke structuur van Vlist wordt nog altijd primair bepaald door de Vlist zelf, het centrale element van de plattegrond, en de hiervoor beschreven rechtstreeks uit de historische ontginningswijze voortgekomen verkaveling die min of meer loodrecht op het water staat.

De situering van de bebouwing heeft zich in het algemeen gevoegd naar deze twee belangrijkste struc-

turelementen. Dat wil zeggen dat de bebouwing zich heeft georiënteerd op het riviertje en grotendeels langs de smalle ontsluitingswegen ligt, die op de rivierkaden zijn aangelegd. De oudere boerderijen staan hierbij op plaatselijke verhogingen, terwijl de jongere bebouwing daartussen veelal op polderniveau staat.

Aard en schaal van de bebouwing zijn voor een groot deel van historische waarde.

Door het kronkelige beloop van de Vlist en het veel rechtlijniger beloop van de kaden (dijken) daarlangs, bevinden zich tussen beide talrijke stukjes land, soms in de vorm van eilandjes. De beplanting langs de Vlist en in de boerderijenstrook spelen met name in het zomerseizoen een belangrijke rol in het ruimtelijk beeld. Kenmerkend voor de ruimtelijke structuur is de opbouw van het dwarsprofiel over de nederzetting, dat wil zeggen het hoogteverschil van de Vlist met de bebouwing enerzijds en het omringende landschap anderzijds.

In Vlist is het traject van water en kaden tweezijdig bebouwd, in tegenstelling tot Bonrepas, waar alleen aan de oostzijde van het riviertje bebouwing is gelegen.

De dichtheid van de bebouwing varieert nogal. Soms liggen boerderijen (complexen) en burgerwoningen dicht op elkaar, soms is er ruimte van enkele percelen opengebleven. Het noordeinde van Vlist en het zuideinde van Bonrepas zijn nagenoeg onbebouwd. Naar het midden, te weten bij de Slangeweg en ten noorden van de Visserskade neemt de dichtheid van de bebouwing toe. Ten noorden van de Visserskade is sprake van enige kernvorming uit de jaren vijftig met aaneengesloten bebouwing in de polder Westzijde.

Verspreid tussen de historische boerderij-bebouwing bevindt zich in Vlist, buiten de zojuist genoemde kleine kern, ook plaatselijk nieuwbouw, zij het marginaal. Bedrijfsgebouwen en woonhuis staan dan vaak los van elkaar; ligboxenstallen met soms hoge silo's en vrijstaande bungalows. Nieuwbouw van geheel nieuwe boerderijcomplexen komt in Vlist nauwelijks voor; wel zijn nieuwe elementen aan het oude toegevoegd. Er zijn ook enige (kleine) bedrijfsterreinen van niet-agrarische, maar wel aanverwante, bedrijven in de buurt van de Glijbaanbrug en de Koenschansbrug.

Tussen de bebouwing bevinden zich dertien beschermde monumenten, waaronder de wipwatermolen van Bonrepas. Van de overige bebouwing is een groot deel, hoewel niet wettelijk beschermd, karakteristiek voor het historische dorpsgezicht en uit dien hoofde van historisch-

ruimtelijke waarde. Schaal- en beeldverstoringen zijn marginaal te noemen.

Begrenzing beschermd gebied

Het grootste deel van het dorpsgezicht is al sinds 1969 beschermd. Bij de bescherming van het dorpsgezicht Vlist in zijn totaliteit ligt het accent op de gave historisch-ruimtelijke structuur van de nederzetting en de ruimtelijk functionele en visuele relatie met het omliggende landelijke gebied. Hoewel deze relatie van groot belang is, lijkt de betrekking van grote delen agrarisch gebied binnen de grenzen van het beschermde dorpsgezicht niet het meest geëigende middel ter bescherming van dit belang. Een normaal bestemmingsplan buitengebied kan dit belang in voldoende mate veiligstellen. Een dergelijk plan vigeert reeds. In verband daarmee is de begrenzing van het al langer beschermde gebied vrij dicht achter de bebouwingsstroken gelegd. De begrenzing van de uitbreiding Bonrepas sluit daarop aan. (Zie bijgevoegde kaart, Rijksdienst voor de Monumentenzorg, nummer 105b.)

Nadere typering te beschermen waarden

Zoals uit de beschrijving van het huidige ruimtelijke karakter moge zijn gebleken is het beschermingsbelang in eerste instantie gericht op de historisch-ruimtelijke structuur. Dat wil zeggen het historisch patroon van de Vlist met de langsliggende polderkaden en de haaks daaropstaande verkaveling, in samenhang met de aard en de schaal van de bebouwing. In de beschrijving van het huidige ruimtelijke karakter is op dat aspect al in grote lijnen ingegaan. In het vervolg wordt nader stilgestaan bij de aspecten die binnen het kader van deze kenmerken van bijzondere waarde zijn voor het historisch-ruimtelijk karakter van Vlist.

Typerend voor de nederzetting Vlist is het open karakter, vanwege de directe functionele en visuele relatie met de agrarische omgeving. Deze relatie is overal nog in hoge mate aanwezig en is als zodanig van een bijzondere ruimtelijke waarde.

De agrarische bebouwing is zodanig gelegen, dat iedere cluster een ruimtelijke en functionele eenheid vormt: één hoofdgebouw (de boerderij) plus een aantal bijgebouwen. De kavelrichting, de breedte van de kavel en functionele factoren bepalen de wijze van groepering. De boerderijen zijn in het algemeen in de lengte-as van de kavelrichting, dus met de nokrichting loodrecht op de weg gesitueerd. Het merendeel van de overige bebouwing

is eveneens georiënteerd in dezelfde kavelrichting. De opbouw van de bebouwingsgroepering wordt dus overheerst door de lengterichting van de kavels. Het zijn vooral de aan de weg gelegen gebouwen die het beeld van Vlist bepalen omdat het grote aantal boomgaarden en met hakhout beplante kavels de diverse bijgebouwen, althans in het zomerseizoen, grotendeels maskeren. Een kenmerkend gevolg hiervan is de relatieve beslotenheid van de bebouwingsstrook (met name in de zomer) langs de Vlist en de openheid van het daarop aansluitende agrarische gebied; een open polderlandschap met overwegend wei- en hooiland, doorsneden door talrijke sloten die loodrecht op de Vlist staan en onderling verbonden zijn door weteringen. Binnen deze kleinschalige bebouwingsstrook levert de afwisseling van oeverbeplanting, gebouwen-groepen en tot de weg doorlopende open kavels een gevarieerd open-gesloten en daardoor ruimtelijk-visueel boeiend beeld op.

Het hierboven geschetste beeld wordt geaccentueerd door de profielopbouw van de nederzetting. De rivierkaden met de op hetzelfde niveau gesitueerde oudere bebouwing ligt gemiddeld op circa 0,2 meter – N.A.P. (Het boezempeil van de Vlist zelf bevindt zich op circa 0,6 meter – N.A.P.). Het omliggende land is duidelijk lager gelegen, met aanzienlijke niveaoverschillen per polder. De polder Westzijde ligt op circa 1,6 meter – N.A.P., de polder Oostzijde op circa 1,3 meter – N.A.P. en de polder Bonrepas (evenals de Bergambachtse polder) op circa 1,1 meter – N.A.P. Vooral bij nadering vanuit het zuiden, vanuit Schoonhoven, is het bovenbeschreven dwarsprofiel duidelijk waarneembaar vanwege het ontbreken van bebouwing en begroeiing ter plekke.

Het bebouwingsbeeld van Vlist wordt bepaald door het agrarische karakter ervan. De gevels zijn overwegend in baksteen, aanvankelijk IJsselsteen, later ook in andere soorten, opgetrokken en soms (geheel of gedeeltelijk) gepleisterd. De gevelopeningen (deuren en ramen) zijn verticaal gericht en voorzien van houten kozijnen. Alle houtwerk is geschilderd. De boerderijen die voor circa 1850 zijn gebouwd, hebben in het algemeen een met riet gedekt zadeldak met wolfseinden boven de voor- en achtergevels. De landarbeidershuisjes vertonen qua stijl grote overeenkomsten met de boerderijen. Het merendeel van de oude boerderijen in Vlist is van het zogenaamde voerdeeltype, behorend bij de hallehuisgroep. Dit type is kenmerkend voor het overgangsgedebied tussen Oost-Nederland met voornamelijk gemengde bedrijven en

West-Nederland met voornamelijk weidebedrijven. Het voerdeeltype heeft een woonhuis met een aangebouwd stalgedeelte. De zijkamer van het woonhuis werd na de bouw soms verhoogd tot opkamer (met daaronder een kelder) in verband met het overstromingsgevaar in deze streken en uitgebouwd waardoor de zo karakteristieke L-vorm ontstond. Het stalgedeelte bestaat uit een brede voerdeel met aan weerszijden de koestalling. De brede deel stamt van voor 1750 en werd onder andere gebruikt in verband met de hennep-teelt. Achter de boerderij bevond zich de hooiberg en dat is in enkele gevallen ook thans nog zo. Modernisering van de agrarische bedrijfsvoering heeft op een aantal erven geleid tot de bouw van zogenaamde ligboxenstallen, die zich overigens in het ruimtelijk beeld redelijk voegen. Het bestemmingsplan biedt daartoe waarborgen.

Rechtsgevolg bescherming

Ter effectivering van de bescherming van het aangewezen dorpsgezicht moet ingevolge artikel 37, lid 8, van de Wet op de Ruimtelijke Ordening een bestemmingsplan ontwikkeld worden (Het ligt inmiddels in de bedoeling, deze verplichting in de Monumentenwet zelf op te nemen). De toelichting op de aanwijzing tot beschermd dorpsgezicht kan daarbij wat het beschermingsbelang betreft als uitgangspunt dienen.

Doel van de aanwijzing is de karakteristieke, met de historische ontwikkeling samenhangende structuur en ruimtelijke kwaliteit van het gebied te onderkennen als een zwaarwegend belang bij de verdere ontwikkeling daarbinnen. De aanwijzing beoogt op die wijze een basis te geven voor een ruimtelijke ontwikkeling die inspeelt op de aanwezige kwaliteiten, daarvan gebruik maakt en daarop voortbouwt.

Een dergelijk bestemmingsplan is voor het dorpsgezicht Vlist, met inbegrip van de uitbreiding Bonrepas, al op 2 juni 1977 vastgesteld en op 7 juni 1983 onherroepelijk geworden. Dit bestemmingsplan, 'Landelijk Gebied' genaamd, bestrijkt nagenoeg het gehele grondgebied van de gemeente Vlist vóór de samenvoeging met Haastrecht en Stolwijk. Alleen voor het kleine kerngebiedje ten noorden van de Visserskade is een afzonderlijk bestemmingsplan van kracht. Geen van beide bestemmingsplannen behoeft in verband met de uitbreiding van het beschermde dorpsgezicht Vlist te worden herzien aangezien daarmee in de planopzet al rekening is gehouden.

Geraadpleegde literatuur:

Edelman, T.

Bijdrage tot de historische geografie van de Nederlandse kuststreek. Rijkswaterstaat serie no. 14. 's-Gravenhage, 1974.

Gottschalk, M.K.E.

'De ontginning der Stichtse venen ten oosten van de Vecht'. Tijdschrift Aardrijkskundig Genootschap, tweede reeks, LXXIII (1956) 207-222.

Gottschalk, M.K.E.

'De waterbeheersing in het Stichtse veengebied ten oosten van de Vecht tijdens de ontginningsperiode'. Tijdschrift Aardrijkskundig Genootschap, tweede reeks, LXXIII (1956) 311-317.

Horsten, F.H. en Linden, H. van der
'Grondeigenaars, grondgebruikers en percelering in Kattenbroek'. Geografisch Tijdschrift. Nieuwe reeks, XI (1977) 339-360.

Knuttel, W.P.C. en Bernard, J.H.

Inventarisatie ter bepaling van waardevolle boerderijstroken in het veenweidegebied van Zuid-Holland. Provinciaal Planologische Dienst. Zuid-Holland, 1978.

Kroon, H. en Kunder, J.M.W. de

De occupatie- en ontginningsgeschiedenis van de Krimpenerwaard. Een onderzoek naar de historisch-geografische waarde van het cultuurlandschap. Doctoraalscriptie Vrije Universiteits-Bibliotheek. Amsterdam, 1981.

Linden, H. van der

De cope, bijdrage tot de ontginningsgeschiedenis van de openlegging der Hollands-Utrechtse laagvlakte. Assen, 1955.

Visser, J.C.

Schoonhoven. Assen, 1964.

Colofon:

Uitgave van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Zeist.

Historisch-geografisch en stedenbouwkundig onderzoek:
Drs. J.L. van Tilburg, Amsterdam.

Foto's:

Dienst van het Kadaster en de Openbare Registers, Apeldoorn; (afb. 1);
Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Zeist (afb. 2);
Topografische Dienst, Emmen (omslag).

Kaart:

Studio Ineke van der Burg.

Druk:

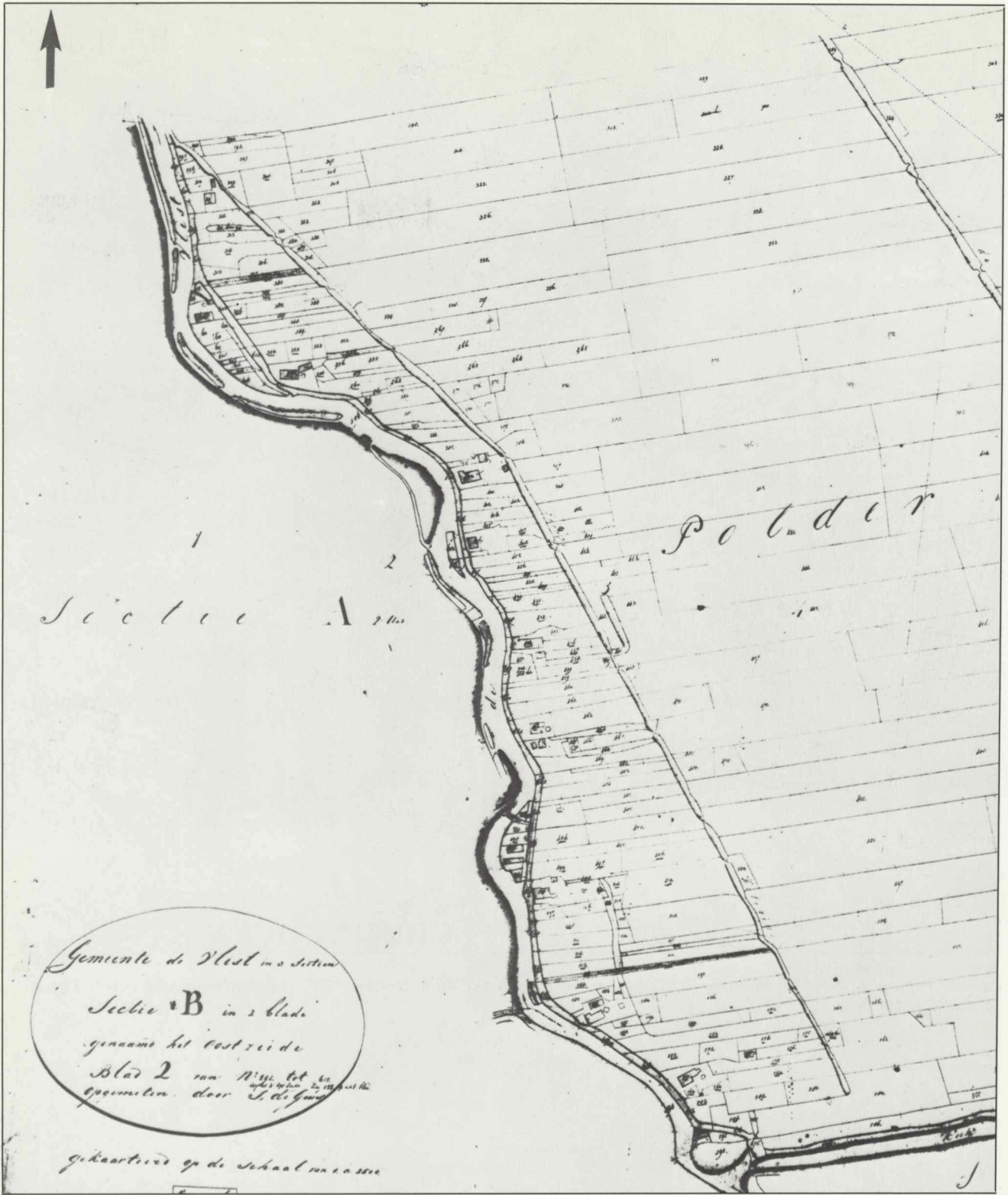
Staatsdrukkerij, 's-Gravenhage.

Gemeente de Vliest en
Sectie A in s'land
gemeente de West
Blad 2 van N. m. t.
Cassimien den 1. d. g. v. m.

getekent op de Schaak van

◀ ▲ Afb. 1. Kadastraal Minuutplan gemeente Vlist, 1828, fragment.

Afb. 2. Topographische en Militaire Kaart van het Koninkrijk der Nederlanden, 1973 (facsimile herdruk van 1858), blad 38, fragment.